

4. Offers in het verdere OT.

Hoe werkt verzoening tussen God en mensen?

Volgens de Bijbel zijn berouw, bekering en toewijding duidelijk noodzakelijk voor verzoening (hoofdstuk 2).

Wat de wet van Mozes over de offers zegt, benadrukt en bevestigt, dat het bij verzoening draait om toewijding. Hierbij is niets dat er op wijst, dat schuld of strafbetaling noodzakelijk zou zijn voor verzoening (hoofdstuk 3).

In dit vierde hoofdstuk vragen we wat in de rest van het OT gezegd wordt over offers. Vinden we daarin aanwijzingen, die ons een ander zicht op de offers geven dan we tot nu toe vonden?

Beperking.

Vaak wordt in het Oude Testament vermeld, dat er offers gebracht worden. Zelden wordt er expliciet bij vermeld waar het bij die offers om gaat. Was dat voor de schrijvers vanzelfsprekend? Slechts de plaatsen die iets over de bedoeling van de offers zeggen, vermelden we.

4.1. Teksten die iets zeggen over het doel van offers.

Een gedeelte, wat lijkt te spreken over een mensenoffer is **Richteren 11:31,39**. Jefta offert zijn dochter aan God. Maar het is de vraag of Jefta zijn dochter offerde door haar te slachten en op een altaar te brengen. Waarschijnlijk wijdde hij haar aan de Heer voor de dienst bij de tabernakel (zie vs 37). Verder is er in het verhaal totaal geen connectie met zonden. Het is meer een offer van dankbaarheid. Wel valt de toewijding van Jefta en zijn dochter op: de bereidheid echt alles aan de Heer te geven.

Gelofte- of dankoffers worden ook genoemd in bv **Psalm 56:13,14 en 66:13-20**. Offers die men in nood beloofde aan de HEER te geven als Hij uit de nood zou helpen. Dit betitelen als 'zegen kopen' is onjuist. Het is meer bedoeld als een onderstrepen van een vurig gebed om hulp. Daar is niets mis mee. Ze beloven U, o God, hun dank te betalen.

In **1 Samuël 3:14** zegt de Heer (volgens de NBV) als oordeel over het huis van Eli: '*... dat hun schuld met geen enkel offer kan worden ingelost*'. Wijst dit er op, dat offers dus toch iets (plaatsvervangend) betalen? Als we andere vertalingen op dit vers naslaan lezen we iets anders, namelijk: '*Nooit zal de ongerechtigheid van zijn huis worden verzoend door slachtoffer of door spijsoffer*'. De NBV-vertalers dachten blijkbaar dat offers op een of andere manier een schuld afbetaalde en kleurden de woorden zo in. Andere vertalers vertaalden letterlijk, zonder inkleuring. De bedoeling van de woorden kan niet zijn, dat er nooit meer een lid van Eli's familie persoonlijk een goede band met God zou hebben. 'Niemand gaat verloren door de zonden van zijn ouders, maar altijd door eigen zonden', zo zegt God zelf nadrukkelijk (bv. Ezechiël 18). Bedoeld zal hier zijn, dat het geslacht van Eli nooit meer het priesterschap waardig zal zijn – hoe toegewijd ze ook zullen zijn. Eli en zijn zoons hebben door hun gedrag dit voorrecht voor hun hele nageslacht verbeurd. Niets zal *dit* ooit nog kunnen herstellen. Hun zonden hebben blijvende gevolgen in de toekomst, maar bepalen niet het (eeuwig) wel en wee voor de nakomelingen.

In **1 Samuël 15** wordt verteld, dat koning Saul zelf offerde in plaats van te wachten op Samuël. Dan stelt Samuël een indringende vraag en geeft zelf het antwoord erbij: *‘Schept de HEER meer behagen in offers dan in gehoorzaamheid? Nee! Gehoorzaamheid is beter dan offers, volgzzaamheid is beter dan het vette van rammen’* (vs 22).

Het is duidelijk, dat het God gaat om toewijding aan Hem. Het gaat Hem niet om offers op zich. Dat bevestigt wat we al eerder vonden. Offers geven niets waar God rijker van wordt. Ze zijn aangenaam, als de offeraar er iets van zichzelf duidelijk mee wil maken en als het leven van de offeraar ‘strookt’ met wat de offers zeggen. Bij Saul was geen vertrouwen op God en geen toewijding aan God. Zijn offers ‘liegen’ daarom en kunnen God niet behagen.

Helaas dachten mensen in de geschiedenis vaak dat offers op zichzelf waardevol waren. Maar keer op keer blijkt dat een domme gedachte. Het verbond met God wordt daardoor verlaagd tot een zakelijke overeenkomst of een contract.

Over offers wordt vaak gesproken in het kader van ‘God loven, prijzen, danken’. Dat blijkt o.a. in **1 Kronieken 16:29 (parallel met Psalm 96:8)**: *“Erken de HEER, de majesteit van zijn Naam, draag geschenken (offers; NV) voor Hem aan. Buig u voor de HEER in zijn heilige Glorie”*.

Verzoening van gedane zonden is bij het offeren niet de hoofdzaak. Vaak gaat het niet om belijden of wegdoen van zonden. Met offers eert men God. Men uit vertrouwen en dankbaarheid. Men laat ermee weten te willen leven voor God omdat Hij geweldig is. Het is een reactie op Gods goedheid. Zo bevestigen mensen van hun kant het verbond of de vriendschap met God.

In **2 Koningen 17:34ev** wordt verteld, dat Israël vaak niet de HEER eerde, maar aan afgoden offerde. Ook hier staat het woord ‘offeren’ tussen woorden als ‘vereren’, ‘neerknielen’, ‘geboden bewaren’. Offers en toewijding horen dus bij elkaar.

In **2 Kronieken 11:16** gaan ‘jehzelf vastbesloten richten op de HEER’ en ‘Hem offeren’ samen op. In **2 Kronieken 28:23** blijkt Achaz te denken: als ik aan bepaalde goden offer, werk ik aan een relatie met hen; en dan zullen ze mij wel helpen. Achaz wil niet met de HEER leven en kiest voor andere goden. Hij laat de voorwerpen uit Gods tempel zelfs kapot slaan en sluit demonstratief de tempel van de HEER. Hij wil zich geheel aan die andere god wijden. Hij voelt blijkbaar aan dat halfslachtigheid niet acceptabel is!

In het volgende hoofdstuk lees je dan het omgekeerde. Koning Jehizkia zet zijn levenskaarten helemaal op de HEER: hij offert (zich) aan Hem en ruimt de altaren voor andere goden op!

Jesaja 1:11-17 laat weten, dat de HEER in die tijd walgt van offers, die Hem gebracht worden. En van godsdienstige feesten ter ere van Hem. Omdat het leven van de offeraars laat zien, dat ze niet echt naar Hem luisteren. Dan zijn hun offers leugens! God zegt zelfs: hier heb ik jullie niet om gevraagd; Ik wil geen offers als je leven er niet mee in overeenstemming is. Hetzelfde zegt God in **Jesaja 58** van het vasten. Ook via Micha zegt God duidelijk, dat Hij een afkeer heeft van alleen maar uiterlijke plichten. Als men niet nederig leeft aan de hand van God, dan is alle godsdienst waardeloos (**Micha 6:6-8**). Dat is in feite de boodschap van alle profeten.

Hetzelfde lezen we in **Psalm 50**. God zegt gewoon, dat Hij de offers niet nodig heeft (vs 9). Hij is immers niet van gaven van mensen afhankelijk (vs 10-13). Hij wil dat mensen serieus en respectvol met Hem leven - dán zijn je offers acceptabel en aangenaam voor Hem (vs 14-16).

God wil zegenen wie Hem in hun leven willen eren en zo offers brengen. Zulke mensen 'banen zelf de weg voor God en zijn zegen'.

Psalm 51 geeft op een andere manier diezelfde les door. David heeft bewust gezondigd met Batseba en Uria. De maanden daarna zal hij gewoontegetrouw wel offers gebracht hebben. Toen ontdekte hij: mijn offers waren huichelarij en God niet aangenaam. Alleen hartelijke gehoorzaamheid en trouw maken offers goed en aangenaam! Het echte offer is niet het dier op het altaar, maar een gebroken geest die zonden betreurt en als een 'arme' opziet naar God om hulp en zegen (vs 18,19) en zich toewijdt aan Hem.

David vraagt om reiniging door Gods Geest (vs 4,12), om vergeving (vs 11) en om een nieuwe geest (vs 12-14) - dan zal hij met Jeruzalem weer 'de juiste offers' kunnen brengen (vs 21). Juiste offers breng je, als het leven goed is en dus afgestemd op God en gericht op Hem. Voorzover Psalm 51 over offers spreekt, gaat het om toewijding en niet over schuld- of zondoffers.

NB: De zonden van overspel en moord, die David belijdt in psalm 51, waren duidelijk niet *per ongeluk maar willens en wetens begaan*. De enige weg terug tot verzoening en vergeving is dan: diep berouw, echte bekering en hernieuwde toewijding. Daar geeft David in deze Psalm blijk van. De zond- en schuldoffers, die David ongetwijfeld ook wel gebracht heeft in de tijd waarin hij zijn zonden verborg, waren waardeloos en ongepast. Die waren immers bedoeld voor zonden die onopzettelijk begaan waren (Leviticus 4 en 5). En daarvan was toen bij David geen sprake.

Overigens blijkt hier dat Gods wet (doodstraf op opzettelijk zondigen) niet altijd rigoureuus werd toegepast. De wetten geven scherpe grenzen aan, maar bij de toepassing ervan houdt God altijd rekening met omstandigheden en berouw. Dat doet God, en dat moeten wij ook doen. Al zijn er soms situaties waarin rigoureuus handhaven wijs is.

God laat het kind van David en Batseba wel sterven. En er zijn ook andere gevolgen van Davids bewust zondigen. Dit zal zo zijn, omdat volk en vijanden nooit mogen denken dat God overspel en moord bij vrome leiders blijkbaar niet zo erg vindt. Zonden hebben wel degelijk gevolgen, ook in het leven van iemand als David. Daarin wil God zijn afkeuring publiek laten blijken. Hij wil dan ook niet luisteren naar het vasten en bidden van David voor het kind (2 Samuel 12:9-16, 22,23).

Het onderscheid tussen straf en gevolgen is erg belangrijk. Straf als vergelding is bij vergeving (vs 13) niet meer aan de orde. Maar gevolgen van zondige daden blijven na vergeving vaak wel bestaan. Als God zonden vergeeft betekent dat niet dat Hij ook de gevolgen van onze daden wegneemt. Dat is bij mensen onderling ook niet zo. Vaak kan dat ook helemaal niet. Bedenk dat zulke gevolgen ook een belangrijk signaal kunnen zijn om anderen te waarschuwen zulke dingen niet te doen (cf. Deuteronomium 13:12 NBV).

Ook **Psalm 40:7-9** zegt: Offers stellen niets voor als er geen 'gáán voor God' is.

Hetzelfde lezen we in **Spreuken 21:3**: *'De Heer heeft liever dat je eerlijk en rechtvaardig handelt dan dat je een offer brengt'*.

In **Jeremia 7** gaat het ook tegen de uiterlijke godsdienst, waarbij de echte gehoorzaamheid en ook de onderlinge barmhartigheid afwezig is. Dat was niet wat God geboden had toen Hij hen uit Egypte haalde (vs 22,23). Als er geen radicale keus is om voor de Heer alleen te leven, Hem alleen te vertrouwen en alleen naar Hem te luisteren, gaat de Heer zijn tempel verlaten. Dan

kunnen tempel en offers Hem gestolen worden ('Eet ze zelf maar op', vs 21 NBV). God gaat daarom zijn volk verstoten, wegwerpen (vs 15) – zijn geduld en liefde zijn echt niet eindeloos! Je krenkt de HEER, als je wierook voor andere goden brandt of offert (**Jeremia 44:3**). Dan bid je immers tot hen en vertrouw je niet meer op de Heer alleen. Dan is de toewijding weg. Dat verklaart simpel waarom God het onheil zond (**44:1,2,4-6**).

Sefanja 3:10 zegt, dat mensen van verre zullen komen om God te vereren en Hem hun offergaven zullen brengen. Ook hier is offeren: vereren!

Ook in **Maleachi** klaagt God dat Israël niet echt voor Hem leeft. Dat blijkt in de minderwaardige offers die ze Hem offeren (niet gave dieren). God klaagt erover (1:8). In 3:3 zegt de HEER dat Hij door oordelen de stam van Levi zal zuiveren, zodat het overblijfsel Hem daarna weer op juiste wijze zal offeren als ze zich van de zonden afgekeerd hebben. Dus weer: offers moeten passen bij het leven.

Aan **Jesaja 53** besteden we speciale aandacht in hoofdstuk 7.

4.2. Conclusie t.a.v. de OT-ische boeken na Deuteronomium

Na het belangrijkste over de offers gezien te hebben, concluderen we het volgende:

- a. In de hele godsdienst en ook bij de offerdienst is het hoofdaccent *altijd de toewijding aan God, het eren van God, het jezelf geven aan God*. Alle offeren is er op gericht dat mensen (weer) een geestelijk offer voor God zullen zijn en blijven.
- b. De enige voorwaarde voor verzoening en vergeving van zonden is bij God, dat mensen toegewijd aan Hem willen zijn.
- c. De offers in het Oude Testament leren niet, dat de HEER naast bekering ook nog een compensatie of strafbetaling voor de zonden wil zien. Ook niet door een plaatsvervanger (Jesaja 53 zullen we nog bekijken).